

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פר' במדבר סיני תשפ"ו

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני הדלקת הנרות ויציאת השבת:

ירושלים - 18:54 | 20:10

תל אביב - 19:09 | 20:12

חיפה - 19:02 | 20:13

מגדל - 18:54 | 20:12

באר שבע - 19:10 | 20:10

אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה

מחז"ל, כמו גם הביטוי "זמן חרותנו" בפסח. ננסה גם לראות את דמותו של רבי יהושע בן לוי ואיך היא משפיעה על האמירה הזו.

בת קול

צריך להבין גם מהי אותה בת קול. אנחנו יודעים שבת קול היא מדרגה בנבואה. המפרשים מסבירים שקול הוא נבואה, ובת קול היא מדרגה נמוכה יותר שבאה אחרי שהנבואה כבר לא היתה בפועל. יש בחז"ל כמה וכמה סוגיות שבהן מופיעה אותה בת קול, למשל "בת פלוני לפלוני" (סוטה ב), יש בת קול שיצאה מהשמים בסוגית תנורו של עכנאי ואמרה "מה לכם ברבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום" (בבא מציעא נ"ט:), יש בת קול אחרת שיצאה מהשמיים ואמרה ש"הלכה כבית הלל" (עירובין נג: ועוד). המשותף לכל אלה הוא שזו מדרגה בין הנבואה לבין עולם המעשה.

עוד יש להבין מדוע הבת קול הזו יוצאת מן השמיים ולא מהר סיני. אגב, למה היא צריכה כאן לצאת "בכל יום ויום"? בכל שאר המקרים היא אומרת את מה שיש לה לומר פעם אחת בלבד. ועוד - יש כאן לא רק אמירה אלא גם הכרזה. מה משמעותה? ומה תוכן האמירה שלה? - היא מדברת על "הבריות", שזה תיאור מאד בסיסי, כלומר המהות שלהם היא שהם נבראו, בריות. הם לא תלמידי חכמים או צדיקים אלא רק סתם בריות.² וכן - מה היא "עלבונה של תורה"? האם התורה יכולה להיעלב?

ועכשיו נגיע לשאלה הבסיסית - לכאורה בחלק הראשון של המשנה מדובר על מי שלא לומד תורה, נכון? ועליו נאמרת נגיפה ולומדים את זה מהפסוק - "נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם", אבל הפסוק לכאורה לא מתאים כי אם ננסה להבין, נמצא שהנזם הוא המשל לתורה והחזיר הוא המשל לאותו אחד שלא עוסק בתורה, אבל אם הוא לא עוסק בתורה, אז איך יש לו נזם זהב? החזיר כידוע תוחב את אפו לתוך הזבל והרפש, וטוב לו עם זה, ואכן אם נשים לו נזם זהב זה יהיה בזבוז נוראי, אבל אנחנו מדברים על מי שלא עוסק בתורה,

שבת קנין התורה

השבת השישית שבין פסח לעצרת נקראת "שבת קנין תורה", כיון שבשבת זו קוראים את הפרק השישי של מסכת אבות ובו מתוארים כל אותם ארבעים ושמונה דרכים שבהן נקנית התורה, כלומר איך התורה הופכת להיות קנויה לנו וחקוקה בנו. לכבוד השבת הזו ולכבוד שבת פר' "במדבר סיני", ששם במדבר מתרחש הדיבור הגדול בין הקב"ה לעם ישראל ובו ניתנה לנו התורה, אני מבקש להיכנס למשנה אחת במסכת אבות -

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי, בְּכֹל יוֹם יוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת מִהָרַב וּמִקְרָתָא וְאוֹמֶרֶת, אוֹי לְהֵם לְבָרִיּוֹת מְעַלְבוֹנָה שְׁל תוֹרָה. שְׁכַל מִי שְׂאִינוּ עוֹסֵק בַּתוֹרָה נִקְרָא נְזוּף, שְׂנַאָמַר (משלי יא) "נִזְם זָהָב בְּאֵף חֲזִיר אִשָּׁה יָפָה וְסָרְתָ טַעַם". וְאוֹמֶר (שמות לב) "וְהִלַּחַת מִעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהִמְכַתֵּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא תְרוֹת עַל הַלַּחַת", אַל תִּקְרָא חֲרוֹת אֶלָּא חֲרוֹת, שְׂאִין לָךְ בֶּן חוֹרִין אֶלָּא מִי שְׂעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תוֹרָה. וְכֹל מִי שְׂעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תוֹרָה הָרִי זֶה מִתְעַלָּה, שְׂנַאָמַר (במדבר כא) "וּמִמִּתְנָה נִחְלִיאֵל וּמִנְחִילֵאֵל בְּמוֹת". (אבות ו', ב')

אם לרגע ננתח את המשנה נראה שיש בה שלשה חלקים שכולם מדברים על מי שעוסק או על מי שאינו עוסק בתורה, כלומר הנושא הוא העסק שבתורה. המשנה הזו ממשיכה את המשנה הקודמת, שפתחה את הפרק - "רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר כָּל הָעוֹסֵק בַּתוֹרָה לְשִׁמָּה, זֹכֶה לְדַבְרִים הַרְבֵּה... (שם א'). אגב, גם בחלק מנוסחי ברכת התורה של האשכנזים מופיע - "אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה",¹ כלומר בתורה אנחנו עוסקים, לומדים וכו'.

בחלק הראשון של המשנה שמדבר על מי שאינו עוסק בתורה, הניסוח חריף וקשה מאד. החלק השני מדבר על מי שכן עוסק בתלמוד תורה והוא על פי המשנה הופך לבן חורין, והמשנה לא מסיימת בכך אלא ממשיכה ואומרת שהוא אף הולך ומתעלה עוד ועוד. וצריך להבין את ענין החרות - מהו בן החורין? אגב, המילה חרות לא מופיעה בתורה אלא כולה היא

² וכן אצל הלל "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות א', י"ב)

¹ מבוסס על גרסאות בראשונים ולמרות שבנוסחים אחרים אומרים "על דברי תורה".

עומדים", לא היה מה שיתפוס אותן, "משני עבריהם הם כתובים מזה ומזה". ואז אומר רבי יהושע "אל תקרא חרות אלא חרות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" - האם "בן חורין" קשור לחור הזה?

עולם חדור אלוקות

אנחנו יודעים שבחג השבועות בהר סיני היה "קול שופר הולך וחזק", לא היה לו סוף, לא היתה לו מגבלה, והיה שם "קול גדול ולא יסף" וחז"ל מבארים שלקול במעמד הר סיני לא היה הד, לא היתה בת קול. הרבי מליובאוויטש זיע"א מסביר שלא היה שם הד כי בהר סיני כל העולם, מעשה האלוקים והלוחות, היה חרות אלוקות, חדור אלוקות. אם נעצום לרגע את עיני הלב והמחשבה, וננסה לדמיין שכל העולם הוא מעיין ספוג שסופג את הקול. אין התנגדות, הכל היה בטל אל האלוקות וממילא לא היה מה שיחזיר את הקול וייצור את ההד, והכתב לא נתפס בשום מקום - כי אין שום מקום. הכל מאוחד באלוקות. המעמד הזה של הר סיני לא נעלם אלא נאמר עליו -

רַק הַשְּׁמַר לָךְ וְשָׁמַר נִפְשֶׁךָ מְאֹד פְּדֹתֶיךָ שִׁפְח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־
רָאוּ עֵינֶיךָ וּפְדִי־סוּרֹךְ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבְנֵיךָ
וְלְבְנֵי בְנֵיךָ. יוֹם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחַרְבֶּךָ... (דברים
ד', ט"ו)

שוב מופיעה כאן המילה "חורב" ולא "הר סיני", והרי משה קיבל תורה מסיני! שם, בחורב, ראינו את הקולות, הגענו למציאות כזו שהאלוקות חדרה את העולם.

זה מענין - בסיכול אותיות המילה חרות הופכת ל-לחתור, דבר שחוזר וחוזר. בהר סיני שמענו את קול השופר החזק - "במשוך היובל". לשופר, בדיוק כמו ללוחות, יש חור מפה וחור משם, משני צדדיו, והקב"ה תוקע בשופר מלמעלה ואני שומע את קול השופר מלמטה. זו שמיעה ממוקדת, אין דברים אחרים במקביל באותו רגע, והיא אינסופית - הכל צריך להיות בתוכה, ומאיך גם הוא ית' "שומע את קול תרועת עמו ישראל ברחמים", את התרועה שלי. זה כנראה הבסיס להבנת המושג חרות. זו משנה מדהימה שצריך לנתח אותה לעומק.

אגב, מישהו מאיתנו שמע את אותה בת קול שיוצאת? אולי ברדיו? - אז בשביל מה היא יוצאת? מי שומע אותה? ואחר כך, ממשך רבי יהושע ואומר שמי שעוסק בתלמוד תורה - הרי זה מתעלה.

ללמוד, לעסוק, להגות

בואו נתחיל מההתחלה. כשאנחנו עוסקים בלימוד תורה צריך לחלק את זה לשלשה מושגים יסודיים. האחד הוא לימוד תורה. יש מצווה **ללמוד** תורה וללמדה. מצווה אחרת היא "**לעסוק** בתורה", להיות "מעוסקי תורתך". ודבר שלישי ומיוחד הוא - "ובהם נהגה יומם ולילה". **להגות** בתורה תמיד. כשהרמב"ם מתאר בסוף ה' מלכים את המלך המשיח, שתפקידו בין היתר הוא להביא את כל העולם כולו לחרות, ל-"גר זאב עם כבש

כלומר אין לו נסם זהב! הרב חרל"פ צ"ל שואל את השאלה הזו ומיד נראה איך הוא מסביר את זה. כך גם ההמשך של הפסוק - "אשה יפה וסרת טעם" - אשה שאין ויכוח על היופי שלה, אבל היא לא יודעת איך להשתמש ולהופיע את היופי הזה, אז היופי הזה שיש לה הוא "סר טעם", בדומה לחזיר. וגם כאן צריך להבין איך זה קשור לבחור שלנו שכלל לא עוסק בתורה.

מעשה א-להים המה

שאלה נוספת היא על רעיון החרות שמופיע במשנה, רעיון גדול שכולם רוצים להגיע אליו ולהיות בני חורין. אבל הקביעה של המשנה היא שחרות היא אך ורק נחלתו של מי שעוסק בתלמוד תורה - "אין לך בן חורין בעולם אלא מי שעוסק בתורה". זו קביעה מאוד החלטית ומוחלטת שצריך להבין אותה (וזה מעבר לשאלה המפורסמת שכולם תמיד שואלים, שהרי תלמוד תורה הוא מחייב ומשעבד). המשנה מזהה פה את מושג החרות עם העיסוק בתלמוד תורה, זה פלא עצום. ואגב, יוצא מזה שאם אני כן לומד תורה ולא מרגיש שאני בן חורין, אז מה - כנראה שאני לא עוסק בתורה? שלא הבנתי מה זה בכלל לעסוק בתלמוד תורה?!

כדי להסביר את המילה חרות, מביא רבי יהושע בן לוי את הפסוק "וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַיְמָה וְהַמִּכְתָּב מִכְּתַב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל הַלַּחַת". הפסוק הזה נאמר במעמד הר סיני לגבי הלוחות הראשונים. בעז"ה בעוד שבוע נחגוג את חג השבועות ונעסוק בתלמוד תורה - אך זוהי התורה של הלוחות השניים! הרי את הלוחות הראשונים לא זכינו לקבל, כי משה שבר אותם וכל התורה שיש לנו היא מהלוחות השניים, ואילו את ענין החרות, התורה אומרת כאמור על הלוחות הראשונים שכלל לא קיבלנו!

הקושי מבחינה תחבירית בפסוק הוא שלכאורה היה צריך להיות כתוב "חרות בלוחות" ולא **על** הלוחות, כי חורתיים באבן ולא עליה, חוקקים בה, וזה מה שמביא את רבי יהושע להבין ולומר "אל תקרי חרות אלא חרות". אנחנו זוכרים שהלוחות היו כתובים משני עבריהם, כלומר זה לא רק חקוק באבן כמו שאנחנו מכירים אלא דבר היה אחר לגמרי - בנס הם היו עומדים. אנחנו לא יכולים להבין את זה כי אין לנו אבנים כאלו ואת הלוחות השניים פסל משה רבנו בידיו. אנחנו מדברים פה על כתב שלא הופך להיות חלק מהלוח. ננסה להסביר; כדי לכתוב משהו או אפילו לחקוק אותו אנחנו צריכים רקע שעליו יהיה כתוב או שבו יהיה חקוק. זה נכון גם לגבי קול דברים - כדי שישמע קול, צריך רקע, "קונטרה". הקול נפגש עם קיר, עם מציאות שהוא פוגע בה ואז הוא חוזר. כך, כדי שאני אוכל לקרוא מה שכתוב, זה צריך לבוא על רקע מסוים. יש כל מיני רמות כתיבה - עפרון, עט, ציפורן שמיר שחורתת באבן³ אבל בלוחות ראשונים זה לא היה זה אלא היה חרות על הלוחות ולא בהם. כי הלוחות היו "מעשה אלהים" - לא היה שם "קונטרה", וכמו שאומרים חז"ל שהאותיות ס' ו-ם' - "בנס היו

³ וזה עומק הענין שמופיע בפרשת השבוע שעבר "בחוקותי" - החקיקה, ואכמ"ל.

ויום יוצאת בת קול מהר חורב ואומרת את הפסוק "זם זהב" -
 זוהי התורה, ואתה הרי יש לך תורה, אז למה אתה חזיר?
 אתה רוצה להיות בן חורין? אתה מבין מה זה לעסוק בתורה?
 הרבה פעמים בחורי ישיבה רואים במודל של הבעל-הבית
 הפשוט שקובע עיתים לתורה מין דבר נחות ומזלזלים בו.
 כשיהודי עולה למעלה אחרי מאה ועשרים, אחת השאלות
 ששואלים אותו היא - "האם קבעת עיתים לתורה?", כלומר -
 האם הכרת את החוויה של לסגור את החנות לרבע שעה כדי
 ללמוד? אתה מפסיק ומפסיק ארבעה קליינטים בגלל הקביעות
 שלך. אתה מכיר את זה? אתה יכול ללמוד תורה חמישים
 שנה ולא לחוות את החוויה הזו של לקבוע עתים.

מופיע גם בגר"א וגם בתורת החסידות ש-"לקבוע" זה במובן
 של לגזול -

**הִקְבַּע אֲדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם קֹבְעִים אֹתִי וְאַמְרַתֶּם בְּמָה
 קֹבְעֶנּוּ הַמַּעֲשֶׂיךָ וְהַתְרוּמָה.** (מלאכי, ג', ח')

אתם קובעים אותי, אתם גוזלים ממני את המעשר. הגר"א
 אומר שקעת עתים לתורה זה - האם גזלת זמן? עברת את
 החוויה הזו שאתה גוזל זמן מעולם הסוף, "ממעט בעסק
 ועוסק"? - רבי מאיר אומר "הווי ממעט בעסק ועוסק" - כלומר,
 תתעסק בעסק אבל תמעט בו. אם אתה מצליח לעבור את
 התהליך הזה, את החוויה הזו, אז אתה בן חורין. אתה לא לחוץ,
 אתה בדרך לחרות. אתה פוגש אינסוף בחיים שלך. אולי כתבת
 על זה פחות תזות וסיימת פחות מסכתות בעיון אבל אתה בן
 חורין.

לוחות נשברים ואותיות פורחות

בת הקול הזו, אומר המדרש שמואל, היא הבת של הקול
 שנשמע בהר סיני. "והר סיני עשן כולו", "קול ה' בכח" ובהדר
 - והקול הזה שלא יסף, הקול הזה שנשמע מסוף העולם ועד
 סופו - זה היה אירוע מדהים וחד פעמי של הר סיני. אבל אחרי
 שהאירוע הזה הסתיים והקול הזה נגמר, נשארה בו בת קול.
 שברי לוחות מונחים בארון לכולנו יש משהו מהשברים. זה לא
 הלך לאיבוד הלוחות הראשונים.

רבתי, אנחנו בערב חג השבועות. מהו הדבר הכי מוזר בחג
 הזה? מה קרה בחג השבועות? - ואל תגידו את מה שכולם
 אומרים שזה היום שבו ה' נתן לנו את התורה, כי את התורה
 ה' נתן לנו ביום הכיפורים, את הלוחות השניים, ומשה ירד
 איתם וראינו שקרן עור פניו ואז הוא לימד את התורה לאהרן
 ולבניו ולשבעים הזקנים, וזו התורה שאנחנו לומדים. את
 התורה שה' נתן לנו בחג השבועות שבר משה רבנו בי"ז
 בתמוז. ארבעים יום אחרי התורה שקיבלנו בחג השבועות אמר
 הקב"ה למשה "הֲרַף מִמְּנִי וְאַשְׁמִידֵם וְאַמְחָה אֶת שְׁמֵם מִתַּחַת
 הַשָּׁמַיִם" (דברים ט', י"ד), "וְעַתָּה הִנֵּי יָחַר לִי וַיִּחַר אִפִּי בְּקֶהֱם
 וְאַכְלָם" (שמות ל"ב, י'). וזה החג הכי מדהים - עצרת.

"השמר לך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך", העומק
 בזה הוא - תשמר פן לא תיקח איתך את החוויה של הלוחות
 הראשונים! שבר בעברית זה לא רק לשבור אלא גם עומק

ונמר עם גדי ירבץ", ל-"ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים
 מכסים", הוא אומר שהתואר הראשון שלו הוא "הוגה בתורה
 ועוסק במצות כדויד אביו" (רמב"ם הל' מלכים י"א, ד'). מעניין -
 למה הוא צריך להגות בתורה? ואם הוא "רק" מנהיג מעולה,
 ראש ממשלה מצוין, בונה את בית המקדש, זה לא מספיק
 בשביל להיות משיח? לא! - בתעודת הזהות שלו חייב להיות
 כתוב שהוא "הוגה בתורה".

מובא בכל המקומות שהוגה זה שלב מעבר למי שעוסק, הוא
 תפוס בזה לגמרי. זה מי שההיגים והמחשבה שלו כולה בתוך
 זה.

ומה ההבדל בין לומד לעוסק? "לומד" זה מי שלומד ויודע את
 התורה. לימוד תורה צריך לכלול הבנה, ידע, אולי גם יכולת
 ללמד תורה. לעומת זאת, "עוסק" זה מלשון עסק. בואו נדמיין
 אדם שיש לו עסק, זה העסק שלו, מזה הוא חי. הראש שלו
 בתוך זה. יש לו באסטה בשוק והוא צועק שהסחורה שלו היא
 הכי טובה ומשובחת, וכשאתה שואל אותו למה הוא כל כך
 מתאמץ ומזיע - זה ברור, כי אלו החיים שלו! גם כשהוא בבית
 הוא חושב על העסק.

לא נעים לומר אבל אני מכיר יותר מדי יהודים שלמדו תורה
 הרבה מאד זמן, אולי הם גם לומדים עדיין תורה מדי פעם,
 וכשעכשיו קובעים איזה שיעור יומי קבוע, משהו קטן - משנה
 ימית, דף יומי, הם לא ממש באים. לעסוק בתורה זה להבין
 שהתורה היא העסק שלך, זה החיים שלך ואתה לא יכול
 בלעדיה.

דיבר איתי פעם רב אחד מאחד היישובים וביקש שאסביר לו
 למה החבר'ה שמגיעים לשיעורים שלו זה לא החבר'ה שלמדו
 בישיבות. הוא הרגיש שהשיעורים שלו "קטנים עליהם".
 כשיש אירוע גדול, תיקון ליל שבועות, הם באים, אבל
 לשיעורים הקטנים, היומיים - הרבה פחות. ללמוד תורה זה
 דבר ענק, יש סברות, הבנות. אבל תגידו - אתם אוכלים בכל
 יום או רק כשיש איזו סעודה מיוחדת? כשמאד טעים? אתה
 יכול לחיות בלי לאכול ובלי לשתות שבוע-שבועיים...?

אומר הרב חרל"פ - במשנה שלנו מדובר באדם שלמד תורה
 ואולי גם לומד תורה. מסתבר שהוא גם יודע הרבה תורה, אבל
 הוא לא עוסק בתורה, הוא לא עומד ליד הבאסטה ומזיע. זה לא
 העסק שלו. איך אמר רבי מאיר? -

רבי מאיר אומר הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה... (אבות ד', י')

זה ביטוי מדהים - תלמד איך לעסוק בתורה מאיך שאתה עוסק
 בעסק שלך. קח את העסק שלך לתוך התורה. העיסוק הוא
 דבר תמידי, לפעמים הוא הרבה יותר פשוט מלימוד גדול -
 "ריפוי בעיסוק", לעשות משהו, להתעסק. לפעמים הוא לא
 משכנע, לא ענק. וממה התורה נעלבת? - אם אני לא מכיר
 אותך אז אתה לא נעלב ממני. אני נעלב ממי שמכיר אותי.
 התורה מעלבת ממי שמכיר אותה. 'תשמע, למדת אצלי כמה
 שנים. באיזו ישיבה היית? פששש.. וגם סיימת זה ולמדת את
 ההוא. יפה מאד! כל הכבוד. נו, והיום איפה היית?' - בכל יום

בתורה, גם אם הוא ילמד 'אלף קילו' תורה - התורה סופה להיעלב ממנו, כי זה לא חי. זו לא המציאות הגשמית שלו, זה מנתק אצלו. הוא יוצא מעולם הגשמיות, יושב בנחת על הכורסא ולומד בספר יפה שתי שיטות וארבע סברות, מה ההוא אמר ואיך השני חשב, אבל זה לא מחובר אליו. הוא לא עוסק בזה. בהר סיני, העוף, הצמחים, הסלעים, הטבע כולו התאחד עם האינסופי, ועל זה אמר הקב"ה לנו "הישמר לך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" - את הקולות ראו עיניך. אתה ראתי יחד את הקולות הפרודים. "אמנה ה'ראת' לדעת פי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו" (דברים ד', לה), ואומרים חז"ל, ורש"י מביא את זה שם -

...כְּשֶׁנִּתְּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַתּוֹרָה, פָּתַח לָהֶם שְׂבָעָה רְקִיעִים (פסיקתא רבתי סוף פרשה כ), וְכָשֶׁם שֶׁקָּרַע אֶת הָעֲלִיּוֹנִים כִּף קָרַע אֶת הַתַּחְתּוֹנִים וְרָאוּ שֶׁהוּא יְחִידִי; לְכֹף נֶאֱמַר: אִמְנָה הִרְאָתָ לְדַעַת. (שם)

ננסה לדמיין את החוויה הזו - אתה, אני ואת, כולנו היינו למרגלות הר סיני שם. האם אנחנו מאמינים בזה באמת או שזה סתם סיפור יפה? כי אם היינו בהר סיני הרי שראינו בעינינו שהוא יחיד בעולמו.

לעסוק בדברי תורה

חג השבועות הוא החג שאנשים חושבים שהוא החג הכי רוחני, ואני דווקא רוצה להוכיח שהוא החג הכי פיזי שיש. זה החג שיש בו בשר ובלבצ'ס. זה החג הכי גשמי - כי הוא החג שבו התגלה שהחרות נמצאת באבנים. יש אבנים מעשה א-להים, ולך יש שבר מהשברים האלה והוא מונח בארון אצלך. אתה לומד תורה של לוחות שניים אבל אתה קיבלת שברים מהלוחות הראשונים. זה מה שאומר המדרש שמואל - בכל יום ויום יוצאת הבת קול מהר חורב, מההר שהפך לחורבה אחרי שניתנה עליו התורה. אחרי שהוא כבר איננו הר סיני אלא סתם הר חורב, שירדה חורבה לעולם, ויוצאת ממנו כל יום ויום בת קול ושואלת אותי - 'חמוד, מה שלומך?', והיא אומרת 'אוי להם לבריות' דווקא, כי ללמוד תורה לא יכולה כל בריה. לא כל אחד יודע אפילו לקרוא, אבל לעסוק בתורה? - את זה כל אחד יכול לעשות. לעסוק זו מצד אחד המדרגה הייותר גבוהה כמו שראינו, אבל מצד שני - זו המדרגה הכי טבעית, פנימית, עמוקה ויהודית שיש. בשביל מה אני ברוא אם אני לא עוסק בתורה?! מה יש לי בעולם בכלל בלי העסק בתורה, אם אין לי חור מלמטה ומלמעלה שבו אני מחובר וחדור אינסוף? בשביל מה אני נמצא פה בעולם בכלל? מה זה נותן לי? ומה נותן לי להיות פה בעולם אלמלא הייתי במעמד הר סיני?!

לכן כתוב שם במשנה, גם כן בשם רבי מאיר -

רְבִי דֹסְתָאֵי בְּרַבִּי יִנְאִי מְשׁוּם רַבִּי מְאִיר אֹמְרִי: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ דְּבַר אֶחָד מִמִּשְׁנֵתוֹ, מַעְלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאִלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, שְׁנַאֲמַר (דברים ד, ט) 'רַק הִשְׁמַר לָךְ וְשִׁמְרֵם נִפְשֵׁיךְ מֵאֵד, פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ'. (אבות ג, ח')

התקווה שלי - "הִנֵּה שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם..." (בראשית מ"ב, ב'). יוסף הוא המשבר וכן המשבר עליו יושבת היולדת.

הלוחות הראשונים "מעשה אלהים המה והמכתב" של הלוחות הראשונים - "מכתב אלהים הוא, חרות על הלוחות". הוא אפילו לא הופך לחלק מהלוח, הוא חרות על הלוחות. למה? - כי אחרי שהתורה נשברה, אומרים חז"ל, האותיות פרחו, והן פורחות בכל רגע. לא, הן לא פורחות באויר, כמו אותו שיר, זה לא מה שמופיע בגמרא - הן פורחות. ראיתם פעם גינה עם פרחים? אם אתה אדמה ויש בך דשן, הרי שהאותיות הללו פורחות בך. הלוחות נשברו, הגווילין נשרפו - והאותיות פורחות.

בן חורין הוא איננו מי שלומד תורה. לימוד תורה זו מצוות עשה גדולה אבל אין בזה התחייבות. בן חורין הוא רק מי שמצליח להיות עוסק בתורה. הוא טרוד בביזנס, לא רוצה להפסיד, הוא מבסוט מכל קליינט שעושה לו "לייק", הוא אוהב את הבאסטה שלו, את התפוזים, הוא חי את זה והוא עוסק בתורה, ואף אחד לא הבטיח לו כלום, הוא לא יודע איך יגמר היום. ומהעסק החיצוני הזה הוא לומד להיות ממעט באותו עסק שלו - ועוסק בתורה. אנחנו מבינים איך פרק ו' מתחיל? - "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה" - לא 'כל הלומד תורה'.

וכך בכל יום ויום יוצאת אותה בת קול, כי אם היום הצלחתי לעשות את זה ולעסוק בתורה, היא תצא אלי מחר שוב. היא מכרזת הכרזה כללית ואומרת באופן אישי - מה שלומך? אתה מצליח להיות עוסק בתורה?

לחיות את חווית מעמד הר סיני

במעמד הר סיני בחג השבועות מתנו כולנו למרגלות ההר, כי לא יכולנו לראות את הקולות, ומשה רבנו אמר לנו - 'אל לכם לפחד. אמנם מתתם אבל זה לא היה מלמטה אלא מלמעלה'. "לבעבור נסות אתכם בא האלהים". והקב"ה החזיר אותנו ב"טל של תחיה" - מתנו כי אם אתה לא חי בתוך החושים, אם אין "קונטרה", אם אתה לא רואה בעיניים ולא שומע באזניים באופן מוגבל ומוגדר עם גבולות, אתה לא יכול לחיות. אתה פשוט מת,

במעמד הר סיני מתנו - הגענו לעולם התחיה. מלאך המוות לא שלט. אלמלא היינו חוטאים בעגל, לא היה שולט מלאך המוות, כי מלאך המוות הוא אותה 'קונטרה' שלא מאפשרת לך היות בן חורין. בן חורין הוא זה שיש לו חור והוא מצליח להחדיר כל הזמן את האינסוף בתוך המציאות. הוא לא חי מחוץ למציאות - הוא עוסק בתורה ואת הכוח לעסוק בתורה הוא מקבל מהעסק שלו. "הווי ממעט בעסק ועוסק בתורה".

זה מדהים. במעמד הר סיני לא רק קיבלנו תורה, אלא בעצם ה' ירד על הר סיני ומשה עלה אל האלוקים, וחז"ל אומרים - הגבול נפרץ. עליונים ירדו לתחתונים ותחתונים עלו אל העליונים. נוצרה בעולם מציאות שאפשר להיות פה ולהיות בן חורין. המציאות הזו לא נעלמה - יתכן שיש לה קשיים וחסמים, אבל מי שלא מכניס את עצמו לסטאטוס של 'אני רוצה לעסוק

ריב"ל נכנס לגן עדן יצא אליהו הנביא והכריז "פנו מקום לבן לוי". ריב"ל מוצא שם בגן עדן את רבי שמעון בר יוחאי - אזל אשכחיה לר' שמעון בן יוחאי דהוה יתיב על תלת עשר תכטקי פיזא [י"ג מושבים של זהב טהור (אולי י"ג מידות של רחמים וכו')] אמר ליה את הוא בר ליואי? אמר ליה הן. [שאל אותו רשב"י:] נראתה קשת בימיך? אמר ליה - הן [כלומר - כן נראתה. אולי אמרו לך לא נכון]. [ענה רשב"י:] אם כן אי אתה בר ליואי. [אומרת הגמרא:] ולא היא, דלא הואי מידי אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשי. (שם)

אז זה יפה שריב"ל מעבונותנו לא רצה להחזיק טובה לנפשו אבל אמרנו לפני רגע שהוא איש אמת! - אלא, הוא באמת לא חשב שזה היה בזכותו. הוא לא התהדר בזה. הוא רואה את עצמו ליד רשב"י הגדול אז הוא באמת לא מבין מה הוא עושה שם. ואז שואלת הגמרא - מכח מה זכה ריב"ל לכל זה שמלאך המוות כפוף לו, שהוא בן חורין ממלאך המוות? שהוא יכול להגיע לחומה ולקפוץ מעליה בלי לטעום טעם מיתה ובלי להרגיש את הקונטרה הזו של מלאך המוות? והיא עונה - בגלל אהבתו את התורה, ובגלל שהוא סיכן את נפשו למען התורה אפילו עם אותם חולים מסוכנים. הוא חי את התורה וממילא הוא הפך לבן חורין. זה פלא עצום.

זה אותו ר' יהושע בן לוי שכתוב עליו במדרש קהלת שבכה בגלל שהוא היה צריך לעשות כל כך הרבה דברים, להנהיג את הישוב היהודי ולעבור מלוד ועד לטבריה וכו', ולכן הוא שכח מהתורה. זה מדהים - הוא אומר 'אני שוכח את הלימוד אבל זה לא משפיע עלי כלום', כי הוא כל הזמן עוסק בתורה, הוא שומע בכל יום ויום את אותה בת קול.

להנחיל אוהבי יש

"וכל העוסק בתורה הרי זה מתעלה" - לא אומרים עליו שהוא נהיה כוכב גדול, אלא הוא כל הזמן נמצא בתהליך הזה של ההתעלות. העולם לא מוריד אותו אלא הוא מתעלה. הוא מציאות גשמית חיה וכל הזמן בת חורין. זה געוואלד.

ועכשיו אני נזכר; רבי יהושע בן לוי הוא בכלל לא תנא. הוא אמורא. הוא תלמיד של תלמידיו של רבי. הוא מופיע במסכת אבות במקום כ"כ מרכזי והוא קיבל עוד מקום מאד חשוב - הוא מסיים את הש"ס. מכירים את דבריו שם? -

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַנְחִיל לְכָל צְדִיק וְצְדִיק שׁ"י (שֶׁלֶשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרֵה) עוֹלָמוֹת, שְׁנָאֵמַר (מְשֻׁלִי ח, כא) לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ וְאַצְרִיתֵיהֶם אֲמַלְא... (משנה עוקצין, ג', י"ב)

ניהדר אמר ליה הב לי סכינאי לא הוה קא יהיב ליה נפקא בת קלא ואמרה ליה הב ניהליה דמיתבעא לברייתא מכריז אליהו קמיה פנו מקום לבר ליואי פנו מקום לבר ליואי" (כתובות ע"ז:)

⁵ מופיע בגמרא שבימיו של ריב"ל כמו בתקופת חזקיה המלך לא נראתה הקשת שהיא הרי אות וסימן שהעולם היה ראוי להיחרב אלא שהקב"ה זוכר את הברית. אמנם כאשר יש דור שיש בו צדיק כזה גדול - לא צריך קשת כי בזכותו העולם עומד.

על מה מדובר שם? הרי כל אחד שוכח משהו לפעמים, לא? - לא! אף בעל עסק איננו שוכח את העסק שלו. מי שלמד חמישים שנה סמיכה, BA, דוקטורט וכו' - כל זה הטבע הוא ששוכחים, אבל את מעמד הר סיני, את החדירה האלוקית שחוקקה בך אתה לא שוכח. וזה לא חלק מהלוח - זה חדר את ההר, אין 'קונטרה'. געוואלד. הלומד תורה ולא עוסק בה הוא "אישה יפה וסרת טעם".

ר' יהושע בן לוי ומלאך המוות

ואז מתברר ההמשך של המשנה באופן כל כך עמוק. חז"ל אומרים מה זה "חרות על הלוחות" - חרות ממלאך המוות. מכירים את הסיפור על רבי יהושע בן לוי עם מלאך המוות? יש משפט מפורסם של רבי יהושע שרבים זוכרים אותו מאיזה מערכון או סרט ישן - הוא אחד מעשרת הצדיקים שנכנסו לגן עדן בחייהם. את הסרט כולם זוכרים, אבל אני לא בטוח שאת הגמרא המדהימה הזו כולם יודעים...

על רבי יהושע בן לוי מסופר (כתובות ע"ז:): שהוא היה לומד עם אנשים שהיו חולים במחלת ראתן, מחלה קשה ומדבקת מאד. וכששאלו אותו איך זה? - הוא אמר שכאשר אתה דבוק בתורה התורה מגנה ומצילה. וכך היה מנהגו כל הזמן. והוא זה שמתאר את הבת קול שיוצאת מהר חורב. עליו גם מסופר באותו מקום שכאשר הגיעה שעתו להסתלק מהעולם, שלח אליו הקב"ה את מלאך המוות. היו לו קשרים עם מלאכים לריב"ל. הוא גם היה חברותא של אליהו הנביא. מלאך המוות הגיע אליו, ואז אמר לו ריב"ל - 'אין בעיה. אם הקב"ה שלח אותך אלי אז אני אבוא, אבל לפני כן, אני רוצה לראות את מקומי בגן עדן. לראות איזה חדר מיועד לי'. מלאך המוות הסכים, אבל אז אמר לו ריב"ל - 'יש לי עוד בקשה. תן לי את הסכין שלך, כדי שלא תפחיד אותי בדרך. אני אלך איתך אבל אני צריך להיות רגוע'. וגם לזה הסכים מלאך המוות. כאשר הגיעו לחומת גן עדן, הרים מלאך המוות את ריב"ל מעל החומה כדי שיראה את מקומו, וכשהוא נמצא על החומה, קפץ ריב"ל ונשבע שלא יחזור לעולם הזה, ואז מתקבלת החלטה ומן השמיים מסכימים שכמו שמעולם הוא לא חזר בו מדבריו ומעולם לא שינה - גם הפעם לא יתבטלו דבריו והוא נכנס לגן עדן בלא לטעום טעם מיתה.⁴ חרות ממלאך המוות.

והסיפור ממשיך - מלאך המוות מחכה לקבל חזרה את סכינו, יש לו עוד עבודות לעשות בעולם, אבל ריב"ל לא מסכים להחזיר לו את הסכין. רגע, אבל לפני שניה אמרנו שריב"ל היה עושה כל מה שהוא אמר? -! עד שיצאה בת קול ומורה לריב"ל להשיב את הסכין למלאך המוות. והגמרא ממשיכה שכאשר

⁴ 'ריב"ל מיכרך בהו (בעלי ראתן) ועסיק בתורה. אמר (משלי ה, יט) "אילת אהבים ויעלת חן" אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא? כי הוה שכיב אמרו ליה למלאך המות זיל עביד ליה רעותיה. אזל איתחזי ליה. א"ל אחוי לי דוכתאי, אמר ליה לחיי, א"ל הב לי סכינך דלמא מבעתת לי באורחא, יהבה ניהליה, כי מטא להתם דלייה קא מחוי ליה שוור נפל להווא גיסא נקטיה בקרנא דגלימיה, א"ל בשבועתא דלא אתינא אמר קודשא בריך הוא אי איתשיל אשבועתא ניהדר אי לא לא

צריך את ההתמודדות הזו כדי להגיע אל החירות הזו, היא או אליהו הנביא שמכריז "פנו מקום לבר ליוזאי" הוא שמגלה איך המציאות חדרה אלוקות. זה לא מחוץ למציאות. פלא אדיר.

האי יומא דקא גרים

ועכשיו מובן שמלך המשיח שכל עניינו הוא להביא את העולם כולו את החירות, הרי שהוא יותר מעוסק בתורה והוא הוגה בה - "הגיון לבי". תמיד הוא הוגה בתורה כדוד אביו. הקבה נתן לנו בתורה את עצמו - "אנכי ה' אלקיך", "אנא נפשי כתבית יהבית". זה לא החכמה או הגאונות שבתורה אלא עצמו ית', וכשאני קולט את הנקודה הזו הרי שכל העולם כולו הוא עולם אחד לגמרי. "האי יומא דקא גרים" - היום הזה שמהפך את כל המציאות ומאפשר לך להבין "לבעבור נסות אתכם בא האלוקים".

שנזכה ללמוד תורה וללמדה ולהיות מעוסקי תורתך לשמה ולגאולה שלמה.

מבאר הרמב"ם - הקב"ה עתיד להנחיל לכל צדיק את היש. אם בעולם הזה, היש הוא השולחן הזה שאני סמוך עליו או הכסא שאני יושב עליו, והיש הזה חותר כל הזמן אל הלא מושג, אל האין, אז הקב"ה עתיד להנחיל לכל צדיק וצדיק את היש, את תחושת היש, את הבן חורין הזה שהיישות שלו היא החור הזה של בן החורין. שהיישות האמיתית שלו איננה נסתרת ע"י המציאות. המציאות איננה 'קונטרה'. הוא לא כתוב על הלוח כי אין לוח שכתוב עליו. עתיד הקב"ה להנחיל את זה, לתת את זה בנחלה. "מתעלה שנאמר ומדבר מתנה וממתנה נחליאל". ברגע שקיבלת את זה מתנה וזה חדור בך, זה בדי. אן. איי. שלך - החרות הזו. אז אם אתה לומד תורה ולא מתעסק אז אתה קיבלת מתנה אבל אתה מתעסק בחוטים שמסביב, ואת המתנה עצמה אתה מזניח. יש לך ידיעה פה ושם, דיבורים - אבל המתנה עצמה חסרה. המתנה שקיבלת מהמדבר והיא שתיתן לך את הכח לנחליאל - לנחול את היש הזה שהקב"ה עתיד להנחיל אותך. אתה נחל של אל. אתה אלוקות, אתה חי אלוקות והיא חדרה אותך. זה רבי יהושע בן לוי, וזה פירוש "בכל יום ויום" - בת קול יחידה.

ובדיוק כמו אותה בת קול שמקבלת את ריב"ל שם בגן עדן, אותה בת קול שאומרת לו להחזיר את הסכין, כי בעולם עדיין

השיעור מוקדש
לזכות עם ישראל, להצלחת ושמירת חיילי צה"ל, לשלום כל היהודים והאלמונת,
לע"י כל הטפלים על קידוש ח' בארבעי חמלחמה ולע"י
חנה בת סולטנה, רחל שילוח בת מסעודת חנניס, עמרם בן אייחה חיה, פני בת עליה,
מאיר בן רחמים ז"ל
ולהבדיל לרפואת כל הפצועים והחולים ובתוספת
פאצי פרוחה בת אסתר, חודיח בת אורית, ניר יוסף בן מרים אילוח, אריח בן אלי,
אלימלך מלך בן ציפורה.
וליוזג הטון ליעל רחל בת אריאל אסתר.
להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ לענטאל - 054-7500516